

Aktsiaseltsis Tallinna Sadam võimalike korrupsiooniriskide tuvastamiseks moodustatud uurimiskomisjoni 17. märtsi 2016. a istungi päevakorrapunkti 1 juures toimunud arutelu üleskirjutus

Artur Talvik

Meil on külas endine rahandusminister Jürgen Ligi. Soovime saada vastust kahele küsimusele 1) milline on riigi osaluspoliitika ja 2) kuidas peaks toimuma riigi osalusega nõukogude mehitamine ja omanikujärelevalve. Kui olid rahandusminister, kas oli üldse mingit kindlat osaluspoliitikat? Kas olid selged seisukohad, millised ettevõtted ja aktsiaseltsid peaksid riigil olema? Kas üldisemat poliitikat selles vallas oli?

Jürgen Ligi

See on nüüd hinnangu küsimus, kas see poliitika oli või ei olnud, küll ta ikka oli. Iseküsimus on see, mil määral see poliitika dokumentides kajastus. Seda küsimust arutati mõned korrad ka valitsuse istungitel. Otsuseid on olnud varasemalt siiski valikulised ja üksikud. Pärast kiiret erastamisaega riigi osalusi äriühingutes minimeeriti. Riigiettevõtete erastamised toimusid mitte päris nii nagu ma õigeks pean, see protsess ei olnud päris süsteemne ja läbimõeldud. 2009. aastal asusin ametisse rahandusministrina, enne seda olin Riigikogu rahanduskomisjoni esimees, mistõttu mul oli hea ettevalmistus rahandusministrina jätkamiseks. Ent rahandusministril on väga palju erinevaid küsimusi, millega tegeleda, samuti on osaluspoliitika täitevvõimu küsimus, siis ei olnud ka ministrina alustades kõik sellesse teemasse puutuv selge. Toon selle peegelduseks ühe fakti aastast 2012, kui hakkasin teemaga tegelema, siis toimus koosolek Erkki Raasukesega, kes oli näidanud üles huvi riigi osaluspoliitika vastu. Ütlesin Raasukesele milliste osaluspoliitika aspektidega pole mõtet tegeleda, lahingut pidada ja millistega on. Palusin Raasukesel tegeleda järgmiste küsimustega: a) hinnata ära, millised riigiosalused äriühingutes on tarbetud; b) milline on äriühingute dividendivõimekus, s.o rahandusministri põhihuvi, seda ka just Tallinna Sadama puhul, kus rahandusminister on n-õ finantsinvestori ja mitte üldkoosoleku rollis; c) kas investeeringud on optimaalsed; d) kas kulude tasemed on optimaalsed. Ütlesin Raasukesele, et need on asjad, millega tuleb esmajärjekorras tegeleda, muuga on aega. Koostöö Raasukesega päädis sellega, et Juhan Parts n-õ „lõi“ Raasukese paar nädalat hiljem „üle“, võttes ta Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumisse (edaspidi MKM) tööle. Erkki Raasukese tööd MKM-s olid vast konkreetsamad (Maanteeamet, Estonian Air), aga selles osas puudub mul ka täpsem ülevaade.

Ministritel võib tunnetus erinevates küsimustes olla erinev, aga see idee, et erastamine on Eesti jaoks kasutamata reserv, selle ma laitsin maha. Erastamisel on omad piirid. Erastamist võib teatud perioodidel kinnisilmi teha, kui see igal juhul kujutab endast majanduslikku stiimulit, juhtimiskultuuri muutmist, struktuurireformi. Aga nende osaluste puhul, mis praegu on riigile jäänud, peab kaaluma kas erainvestor toob raha, know-how`d. Riigi osalusest loobumine on mõttekas siis, kui see toob paremad investeeringud, sünergia, know-how`d,

teatud kompetentsi jne. Nendes äriühingutes, kus riigil oli osalus, oli vaja need aspektid üle vaadata. Tallinna Sadamasse puutuvalt on minu arvamus, et tegemist on monopoolse ettevõttega. Sadama börsile viimine on tundlik teema, sellega on võimalik tegeleda, ent siinjuures tekib küsimus, et kuidas äriühingus kompetents sellega suureneb. On võimalik väita, et sellega paraneks äriühingu juhtimine, kuid see on n-ö poolik väide. Tagantjärele mõeldes võib selle üle ka ironiseerida, ent meile ei olnud teada, et seal võivad toimuda kuritarvitused. Seoses Tallinna Sadam osaluse võõrandamisega tekib ka küsimus Tallinna sadama unikaalsest asukohast, sadam kujutab endast rahva vara ning selle erakätesse andmisel tekib küsimus, et kas riigi poolt sadamast saadavatest tuludest loobumine on õiglane. Ehk kas Tallinna Sadama osaluse osaline või täielik võõrandamine on mõistlik? See oli see küsimus, millele ootas Raasukeselt vastust.

Artur Talvik

Kas selle teema käsitlemine jäi pooleli?

Jürgen Ligi

Raasukesel oli siis küll juba teatud visioonipaber olemas, aga see käsitus jäi pooleli. See hoiak, et riik peaks riigi äriühingute juhtimisest eemale hoidma, depolitiseerima riigi äriühingute nõukogud, sellesse olen ma alati eitavalt suhtunud. Majanduse juhtimisgeeniused teenivad erasektoris suurt raha. Neid me kaasasime riigi äriühingute nõukogudesse päris palju. Tallinna Sadama nõukogu koosseis ei ole mul küll meeles, ma ei tea, kes seal olid. Aga Eesti Energia nõukogus olid suured ettevõtjad alati esindatud. Aga nad ei olnud mitte millegi poolest poliitikutest nõukogu liikmetest paremad (olen ka ise olnud riigi äriühingu nõukogus), ei energilisemad ega midagi muud, pigem tulid hiljem mingid huvide konfliktid välja, kus keegi ehitas midagi riigiäriühingule ning pidi siis nõukogus otsuste tegemisest taanduma, sest tal olid seotud ärihuvid. Poliitik riigi äriühingu nõukogus, kellel on kompetentsid nõukogu tööks olemas, ei ole minu jaoks mingi patt. Pole seal ka probleemi põhiseadusega, kui välja arvata Allar Jõksi arvamus. Probleem on selles, keda riigi äriühingu nõukokku saadetakse. Riigi äriühingute nõukogu liikmete määramine on olnud ebaühtlane, alati ei saanud aru, miks kedagi nõukogusse pakutakse. Riigi äriühingute nõukogudes olid inimesed ebaühtlase tasemega - see on probleem. Aga et nemad oleksid olnud riigile suurem risk, seda ma ei ütleks. Riigi äriühingute nõukogudes olid erinevad kompetentsid esindatud: taju riigi juhtimisest, poliitilisest reaalsusest, seda koos rahva mandaadiga, mis seal salata, seda kombinatsioonis ärijuhtimiskogemusega, mida ka arvesse võtsin.

Artur Talvik

Raasuke ütles ka, et tema jaoks ei ole see probleem, kui poliitik äriühingu nõukogus on. Peamine on kompetentsi küsimus. Tema jaoks oli probleem ja kriitiline koht see, et osad eraettevõtjad mängisid riigi äriühingu nõukogus n-ö eramängu. Ta väljendas ka seda, et erahuvi oli vahest seotud ka poliitilise grupi huviga. Ka selline kriitika oli. Kuidas seda poliitilise grupi huvi võiks vältida?

Jürgen Ligi

Ega muud ei ole kui see, et inimese risk on alati. Grupi huvist olen ka kuulujutte kuulnud. Kui Tallinna Sadamas on kahtlasi asju toimunud, siis pole ju keegi sellest vaba. Savisaar oli see, kes tõi Kaljuranna sinna. Meie (reformierakond) tõime Kiili, keda erakonnas keegi ei tunne. Seda nimetada grupi huviks, on kindlalt vale. Savisaar ka ei pannud Kaljuranda (juhatuse) parteipoliitilistel põhjustel. Ma vähemalt ei tea sellest midagi. Pean tõenäoliseks, et juhatuse liikmetele püüti mingil määral läheneda erinevat moodi, olen kuulnud ka konkreetsemaid jutte. Aga minu erakonna poolt võttes ei osalenud Kiil kuidagi erakonnas, mingisuguses juhtimises, projektides, erakonna üritustel. Ma pakun, et nii Kiil kui ka Kaljurand tegutsesid kuritarvitusi toime pannes täiesti omal algatusel. Inetu on see, et Tallinna Sadama juhatuse liikmete tegevust püütakse näidata kuidagi riikliku või erakonnaga seotuna.

Tiina Ojasalu

Mis moel neile püüti läheneda, mida te sellega silmas pidasite?

Jürgen Ligi

Ma üksnes oletan seda. Nagu ikka, tutvuse kaudu püütakse ajada asju. On mõni tegelane, kes on süüdi. Aga kuidas pori lendas - see oli täiesti ebaproportsionaalne, nii hull see küsimus ei olnud. Nõukogu tasemel neid asju ei aetud, nõukogul ei ole kollektiivse organina kuritarvitamise võimalusi. Kui, siis pandi rikkumised toime juhatuse liikmete tasandil. Kiili parteiline kuuluvus on küll fakt, aga mina erakonna aseesimehena tean teda üksnes kui head ujujat, kuid ei midagi rohkemat.

Artur Talvik

Sõnakasutus oli, et Savisaar pani ja meie panime – kas oli siis ikkagi poliitiline otsus juhatuse määramise taga?

Jürgen Ligi

Ei, sõnasaba ei tähenda midagi. On väidetud, et justkui peaks reformierakond Tallinna Sadamas toimunud skandaali eest endale vastutuse võtma. Ei, absoluutselt mitte. Fakt on see, et Neinar Seli oli Tallinna Sadama nõukogu esimees. Aga Seli ei ole erakonnas keegi, ta ei olnud ei reformierakonna poliitika kujundaja ega vist isegi mitte rahastaja. Niipalju kui mina tean. Tema poliitiline aktiivsus lõppes ühe Riigikogu koosseisu lõppemisega 2003. aastal ja siis Tartu linna volikoguga, kust ta ka tagasi tõmbus. Neid seoseid ei ole vaja kleepida. Kui tahta mingit märki külge panna, siis tuleks otsida konkreetseid inimesi, aga mitte parteilisi struktuure. Niipalju ainult, et riigi äriühingute nõukogudesse liikmete määramisel püüti riske hajutada, seepärast määras ühed liikmed rahandusminister ja teised majandusminister. Kui panna nõukokku erinevad inimesed, siis tulevad pahandused välja. Kas need tulid nõukogu tasemel välja, ma ei teha. Aga vähemasti ei saanud nõukogu tasemel teha n-ö seltsimehe kokkuleppeid, millega kõik nõus olid. Oli vaidlusi, mida käsitleti parteiliste vastasseisudena. Samas ma arvan, et Parts ei käitunud ilusti, kui ta nimetas Selit Eesti suurimaks luiskajaks. Seli ei saa olla Eesti suurim luiskaja, ta ei saanud endale seda lubada. Mul ei ole ka põhjust kahtlustada, et tal olid ärihuvid.

Artur Talvik

Tuleme nõukogude mehitamise juurde. Mis see (nõukogude) mehitamise poliitika oli? Miks pooled (nõukogu liikmed) olid rahandusministri ettepaneku alusel määratud?

Jürgen Ligi

Riski hajutamise pärast. Ma ei olnud ise sellel teemal aktiivne. Keda ma seal määrasin nõukogudesse, ma tagant järele ei mäleta. Oli erinevaid nõukogusid. Eesti Energia nõukogu suhtes oli mul kindlaid arusaamu ja seisukohti. Seal oli probleem - huvide konflikt. Aga mitte seetõttu, et keegi sellest või teisest erakonnast oli. Seal oli konkreetne põhjus, mida tuli läbi näha, oli üks isik, kelle nimetamist pidurdasin, keda seal küll nüüd enam ei ole, aga Tallinna Sadama puhul ma ei mäleta, et keda ma sinna nimetasin. Ainuisikuliselt ei mõtle minister neid inimesi välja. Ministrile antakse soovitusel inimeste kohta, siis vaatasin nimekirjale otsa ja ütlesin, et jah, olgu siis nii.

Artur Talvik

Meil on nimekiri olemas, kes on sinu ajal Tallinna Sadama nõukokku määratud ja tagasikutsumine: Tishler, Lillo (pikendamine), Paiste (pikendamine), Holsmer (pikendamine), Tishleri tagasikutsumine, Läntsi nimetamine.

Jürgen Ligi

Kas Länts oli võimuvahetus?

Artur Talvik

Länts oli võimuvahetus, jah.

Jürgen Ligi

Üks oli veel võimuvahetusega.

Artur Talvik

Kas see põhimõtteliselt tähendab seda, et kui rahandusminister oli reformierakonnast, siis tema ettepanekul nimetatud nõukogu liikmed tulid reformierakonnast ja kui Parts majandusministrina oli IRL-st, siis tema nimetatavad nõukogu liikme kohad läksid IRL-le? Kas mingi selline jaotus oli ka?

Jürgen Ligi

Tõenäoliselt üldkoosoleku pealehakkamisel rääkis valitsuskoalitsiooni mingi töögrupp neid asju läbi, et kes on riigi äriühingute nõukogudesse nimetatavad isikud ja tehti selleks ettepanekuid. Mina nendes ei osalenud. Tehti ettepanekud, mina avaldasin arvamust, Eesti Energia puhul nende osas, kes ei sobinud. Sadama puhul mul vastuseisu ei olnud. Seal mingeid reaalseid pahandusi ei tulnud välja, peale selle, et on mingid patiseisud ja see, et Seli ja Parts kaklesid omavahel. Minu arvates see ei olnud ilus.

Artur Talvik

RM-l olid nõukogu liikmetele juhtnõõrid. Kas need olid sinu poolt tehtud? Juhtnõõrid selle kohta, mida nõukogu liikmena oodatakse. Selliseid suuniseid MKM-l ei olnud.

Jürgen Ligi

Mingi osaluspaber oli. Selle paberi staatust ma ei mäleta ja ei mäleta, kas seal olid ka nõukogu liikmetele mingid read.

Tiina Ojasalu

See oli riigivara osakonna poolt 2011. aastal koostatud materjal.

Jürgen Ligi

Ei mäleta täpselt. Tegin üldkoosolekuna Eesti Energiale omaniku ootused. Eesti Energia oli esimene riigiettevõtte, kellele see vormistati. Aga nõukogu liikmete persoonid, see on ikkagi personaalne usaldus ja mingi kompromiss teiste osalistega.

Artur Talvik

Aga seda (paberit), kus on ettekirjutused, mida oodatakse isikult kui nõukogu liikmelt?

Jürgen Ligi

RM puhul on omaniku huviks dividendid. Tallinna Sadama puhul oli samuti dividendi huvi, samuti majanduslik mõistlikkus. Nõukogu liikmed teavad, mis on nende vastutus ja usaldus. Sadamas on see usalduse roll suurem. Eesti Energias puhul tuleneb palju tegevusi energiapoliitikast, keskkonnapoliitikast, suhtlemist oli seal rohkem. Tallinna Sadam oli aga selgelt MKM rida, poliitika tuli sealt, RM jaoks oli sadam puhtalt finantsinvesteering, et dividendi saada.

Artur Talvik

Kas see tähendab, et mehitamise mõttes tegi RM ettepanekud ära ja MKM askeldas ise edasi? Järgmise sammuna tulid lihtsalt omakapitali tootlikkuse ootused?

Jürgen Ligi

Kapitalitootlikkuse osas vist ei esitanudki ootusi.

Artur Talvik

Kas kõik dividendiootused ei tulnud RM-st?

Jürgen Ligi

Dividendiootus on prognoos, mida me algusest peale võtsime. Üks lahinguid Tallinna Sadama suunas oli see küsimus, et kas need investeeringud, mida nad seal teevad, on mõistlikud. Kas me peame leppima sellega, et sadam ehitab kinnisilmi, kui meie samal ajal ootame sadamast dividende. Sadama kontekstis tähendas see kaide ehitamist. Mulle tunduvad riigieelarvelised investeeringud rohkem läbikaalutletumad ja sellepärast mul oli soov, et nad peaksid

investeeringute mõistlikkust kaaluma. See oli ka üks küsimus, mida Raasukesele andsin käsitleda. Et riigieelarve raha (dividendi maksmist) võetakse seal teisejärgulisena. Meie dividende tullakse prognoosima sedapidi, kui sadam on oma asjad juba ära korraldanud (investeeringud teinud). Sadama investeeringud on muidugi ka äririsk. Mulle tundus, et sadama investeeringud ei olnud alati läbi kaalutletud.

Artur Talvik

Kas siis, kui audiitor teeb majandusaasta aruande kohta kokkuvõtte ja teeb sinna märkuse, et varad on üle hinnatud, et varad peaks alla hindama, kas see muutub probleemiks MKM-le või RM-le? Seda oli päris mitu aastat järjest Tallinna Sadamas.

Jürgen Ligi

Kas Tallinna Sadamas oli selline asi? Äkki oli söekai?

Artur Talvik

See oli mitu aastat järjest.

Tiina Ojasalu

Saaremaa sadam ka.

Jürgen Ligi

Minu arvates on juhatuse kohustus varad alla hinnata. Mis alusel see tegemata jäi? Huvi dividendi kaotamise vastu rahandusministril kindlasti ei olnud. Ma ei teadnud sellest. See varade alla hindamise küsimus tuli päevakorda paaril kolmel viimasel aastal seoses Eesti Energiaga. Riigi poliitilised otsused ja valikud oli ehitada katel Auverre või see puidupõletamise trall, millest ma pole kunagi aru saanud, et miks seda lubati ja siis jälle keelati. Seal oli allahindluse probleem selgelt aktuaalne. Sadama puhul pole ma seda (varade alahindamist) teadvustanud. Ma pole seal ka kunagi üldkoosolek ega nõukogu liige olnud. See (varade küsimus) on pigem juhatuse vastutuse küsimus.

Artur Talvik

Nõukogu veeretab palli üldkoosolekule ja üldkoosolek sellele konkreetset vastust ei andnud.

Jürgen Ligi

Juhatus ei saa üldkoosolekule seda otsust lükata.

Valdo Randpere

Üldkoosolek ei saa hakata varasid alla hindama.

Artur Talvik

Ta ei saa alla hinnata, ta peab tegema otsuse, et tehtagu. Seda palli lükati kogu aeg ülespoole. See on meie küsitlustes välja tulnud.

Valdo Randpere

Raasuke väitis, et see varade allahindamine ei oleks mõjutanud dividendide väljamaksmist, sellest selgitusest ma küll eriti aru ei saanud.

Jürgen Ligi

Sõltub summast.

Artur Talvik

See oli vanast ajast välja maksmata.

Valdo Randpere

Kui kirjutad varad maha, siis see ei mõjuta su kassavoogu.

Jürgen Ligi

Kuid kasumi jaotamise plaani ei ole. Meil oli sadamaga seoses tunne, et investeringuid on seal tehtud väga vabalt. Palju vabamalt, kui riigieelarvest finantseeritavate investeringute puhul see võimalik on, seda olukorras, kus riigieelarvesse oodatakse neilt dividende. Selline oli vaidlus valitsuses.

Artur Talvik

Kas see puudutas ka Saaremaa sadamat? Söeterminali? 17. kaid? Reaalsus on see, et nad on täna tühjad nii Saaremaa sadam, kui 17. kai.

Jürgen Ligi

Ma nii täpselt ei tea, aga mingite kaide ja terminalidega seoses tekkis see tunne, kui loed uudiseid ja räägid inimestega ministeeriumist.

Valdo Randpere

Seoses varade allahindamisega on mul tekkinud küsimus, et miks ei räägita varade üleshindamisest? Näiteks kruisilaevade kai. Selles osas on palju paremini läinud, kui nad alguses planeerisid ja kalkuleerisid. Võiks selle ka üleshinnata, võib-olla näidata kasumit? Teenid rohkem.

Jürgen Ligi

Kas vara üleshindamine üldse lubatud on. Riigieelarve üleshindamisega ei võida. See riigieelarve tasakaalu arvestamises ei lähe arvesse. Riigi poolt huvi ei ole.

Valdo Randpere

Aga enda kasumlikkust? Erafirmas võib sellest kasu olla, näiteks saad pangast paremini laenu.

Jürgen Ligi

Seda peaks küsima teiste käest. Finantsinvesteringutel on teistsugune kord: on soetamisväärtus, mõnel juhul turuväärtus, üldine hoiak on hinnata võimalikult konservatiivselt? Kuidas nad kombineerivad, seal on mitmed võimalused. Kai kohta ma ei oska öelda.

Artur Talvik

Sinu ajal hakati tegema riigi osaluspoliitika rohelist raamatut. Mis selleni viis? Mis oli sinu seisukoht, et kas see, et riigiettevõtetega ei ole asjad korras või see, et seda peaks süstematiseerima?

Jürgen Ligi

Ma varastamisse ei ole kunagi eriti uskunud, ma pigem kipun inimesi usaldama, mulle ei meeldi Partsi etteheited ajakirjanduses, selle kohta, et inimene on valetaja. Aga põhjuseks olid ikkagi need näited (riigi äriühingute) müstilistest kuludest ja palkadest. Riigis pidime minu rahandusministriks oleku ajal rängalt kulusid kärpima, aga äriühingutes elati võrreldes riigiga nagu kuninga kassid. Mul on meeles üks näide, kus ühes marginaalses firmas, mille juhtimine ei saa olla tuumateadus, oli juhi palk kolm korda suurem kui rahandusministril. Seda olukorras, kus riigis tuli pidevalt palku kärpida. Lisaks hoiti äriühingutes ka infot kinni. Äriühingutes oli ülimalt autonoomne juhtimine ja teine kultuur. Samuti huvitas mind äriühingute kulutamise struktuur. Ma ei arva, et need ettevõtted olid halvasti juhitud, kuid kuidas tagada, et seal tehtavad investeeringud oleksid mõistlikud ja seda oleks ka nende kulutase. See huvitas mind väga. Palgad ei ajanudki mind niivõrd närvi, seda pigem siis, kui oli mingi käitumishäire. Ent hoidsin end vaos, sest häid juhte on turul vähe.

Artur Talvik

Kas see puudutab ka otseselt nõukogu, kes neid investeerimisotsuseid teevad, kinnitavad? Kas see on otsene kriitika nõukogude tegevusele?

Jürgen Ligi

Tagantjärele võib niimoodi igasuguseid asju öelda. Olen olnud Eesti Energia nõukogus, olin aktiivne nõukogu liige, sain hea kogemuse. Ma ei häbene üldse seda, et olin Eesti Energia nõukogus olemise ajal Riigikogu liige. Nõukogus olles näeb, kuidas juhtimine tänapäeval suurtes firmades käib. Olen ise ka mõnda ettevõtet juhtinud, aga vähe ja väikeseid asju. Mis kriitikasse puutub, siis ka Eesti Energia nõukogu kohta seda oli. Keegi ehitas mingi alajaama, ent tegemist ei olnud Riigikogu liikmega. Tallinna Sadama suhtes ma ei oskagi kritiseerida, ma ei näinud sinna sisse, ma ei teadnud, mida nad täpselt teevad. Sõnaosav juhatus ongi riskivaba, juhatus võib nõukogule ära tõestada igasuguseid asju. Juhatus võibki prognoosida ja oma hinnanguid nõukogule usutavana näidata. Ma ei tahaks otseselt Tallinna Sadama nõukogu juhtunus süüdistada, läbirääkimisi lepingupartneritega peab ikkagi juhatus.

Artur Talvik

Erinevad nõukogu liikmed räägivad erinevalt, kui palju nad on pühendunud nõukogu tööle. Üks liige läheb lihtsalt kohale, vaatab pabereid, teine aga käib kohapeal, suhtleb jne, st on pühendunud. Kas see nõukogu liikme vastutuse küsimus oli ka ikkagi teema?

Jürgen Ligi

Südametunnistuse küsimus. Teoorias teadsid kõik, et nad vastutavad, aga nii mõnigi tegelane (nõukogus) ei osanud seda tähtsustada. Mõtlen kogu aeg Eesti Energia nõukogu peale. Ma

natuke imestasin, kui vähe seal (nõukogus) laua taga huvi tunti. Suuri investeeringuid planeeriti seal. Mulle isiklikult pakkus see kõik väga huvi. Enamus nõukogu liikmetest olid seal varasemast ajast. Vastutuse sõna – me kanname ikka ärivastutust. Keegi ei taha oma nime ära määrida. Märk jääb ju külge. Ikka vastutad. Keegi ei taha vahele jääda ei ärihuvi ega pettusega. Eelkõige ei tulene vastutus sellest, kui karmid on karistused, vaid sellest, et teaksid, et tehtud otsused on head ja omad asjast ülevaadet. Vastutus ongi see, et läbikukkumisel on häbi nii suur ning tahes tahtmata jääb (halb) märk külge.

Artur Talvik

Üks iseloomulik vaidlus, mis toimus Tallinna Sadamas, oli Botnica-teemaline vaidlus. Botnica- jäämurdja. Seal Seli isegi ütleb, et „Me ei hakka siin selliseid otsuseid tegema,...“ Botnica-küsimus tuli mitu korda RM-sse. Kord oli riigiabi, kord hanke küsimus. Kes vastutab? Mingi nõukogu otsus oli ka pöördumiseks RM poole, et laenu võtta. Kui palju Sa puutusid kokku Botnica teemaga? Või oli see ametnike tasandil?

Jürgen Ligi

Natuke ikka puutusin kokku. Ma arvan, et Botnica istus meil eelarves nõudena üleval ja sadamale sokutati seetõttu, et eelarvest ei jaksatud seda osta. Botnica ei leidnud ilmselt eelarve läbirääkimistel Rahandusministeeriumilt toetust, kui liiga mõttetu ost. Riigi jaoks liiga helde asi. Jäätunud merega aastaid minu jaoks liiga palju ei ole. Selleks et see osta, tehti seda kuidagi Tallinna Sadama kaudu.

Artur Talvik

Alguses Veeteede Ameti kaudu aeti asja, siis tehti otsus, et Tallinna Sadamasse tõsta see jäämurdja. Palju kriitikat on saanud riigiettevõtete tütarettevõtted. Transparentsus kaob siin, läheb kuhugile riigist kaugemale ja kaugemale. Nõukogu, mis on omaniku esindaja poolt paika pandud ja mehitatud, ei näe tütarettevõtete sisse. Näeb küll konsolideeritud bilansis andmeid, aga ei näe eraldi sinna sisse. Kas see on asi, mida võiks teha (uurimiskomisjoni) ettepanekuna, et kui tehakse suuri investeeringuid, siis moodustatagu uus läbipaistev keha, mis ei ole tütarettevõtja.

Jürgen Ligi

Ei ole kindel. On teatud ärid, mis omavahel üksteist tasakaalustavad ja riske maandavad. Selle jäämurdjaga võib juhtuda nii, et seitsmes talv on jää, kus jääõhkuja saab realselt raha teenida, ent teistel talvedel ta lihtsalt tiksub kahjumit. Kui jäämurdja opereerimine on aga Tallinna Sadama äri osaks (tütarettevõtja kaudu), tänu millele saab anda garantiisid, sõlmida lepinguid ja anda lubadusi, siis saab neid kahjumeid ja kasumeid tasakaalustada. Jäämurdja on nagu ootel tööriist, mis igal aastal ei tooda dividende, aga tema olemasolu võimaldab pidevalt dividende teenida, lepinguid sõlmida ja liigutada kaubavoogusid. Ma pole küll selle asja spetsialist. Eelarveläbirääkimistel olin mäletamist mööda rohkem kui aasta vastu sellele, et osta jäämurdja riigieelarve kulude arvelt, see ei olnud lihtsalt riigile jõukohane kulu. See oli kergenduseks, et üks riigi äriühing (Tallinna Sadam) nõustus võtma selle jäämurdja n-ö enda äri osaks. Iseküsimus, kuidas ta sinna sobib, see on juba teiste inimeste vastutuse küsimus.

Artur Talvik

Juhtuski nii, et täiesti uus põhikirjaline tegevus tuli Tallinna Sadamale juurde, mida ennem ei olnud. Kriitika on nende tütarettevõtete suhtes olnud see, et kuna sellega minnakse omaniku (riigi) vaateväljast kaugemale, siis sinna saab hakata „puuke“ tekitama.

Jürgen Ligi

Risk teoorias on. Kes seal tütarettevõtja nõukogus olid, nemad ka vastutavad. Kui see oli tütarettevõtte, siis peab ka see elujõuline olema.

Valdo Randpere

Ta teenis kasumit. Tütarettevõtte (TS Shipping OÜ) teenis päris korralikult kasumit, niikaua kui (Vene) sanktsioonid tulid.

Artur Talvik

Kogu äriplaani oli üles ehitatud sellele, et kogu jäämurdmise periood oli garanteeritud tulu riigilt, lepingud Veeteede Ametiga.

Jürgen Ligi

Riik maksis talle pidevalt raha peale.

Artur Talvik

See hoidis teda pidevalt nullis.

Valdo Randpere

Ta oli 8,3 % -se kasumiga.

Artur Talvik

See oli asi, mis hoidis teda nullis ja kui ta mingi lisaliigutuse tegi, siis tõi kasumit. Täna ta teenib kahjumit: suveperioodil hoiab meeskonda peal ja „krutib“ päris korralikult kahjumit.

Jürgen Ligi

Kui ta saab kogu tulu riigilt, siis pole nagu aktsiaseltsi vajagi, teoorias. Sel juhul on see nagu riigiasutus, aga kui on ikka lootust, et vahepeal peab raha ka teenima, siis on teine asi.

Artur Talvik

Sadam mehitas tütarettevõtte nõukogu.

Jürgen Ligi

Jäämurdja oli kallis asi, keegi tahtis osta ja nii see tehti.

Artur Talvik

Kas kulude katteks et tõstetud laevateede tasu? Tänu sellele laeva ostule?

Jürgen Ligi

Täitsa võis nii olla. Laevateede tasu võis olla üks rahastamise allikas.

Valdo Randpere

Laevateede tasu oli hiljem, see oli eelmise koosseisu lõpus.

Artur Talvik

Tõusis varem, endine Veeteede Ameti juht käis meile rääkimas.

Jürgen Ligi

Tõus võis olla mõne miljoni sees. Kui ma õigesti mäletan, siis eelmine veeteede tasu tõus oli 1995. aastal, siis tunduski see samm loogiline, ükski tasu ei saa olla nii kaua muutumatu.

Artur Talvik

Roheline raamat. Kes seda tegema hakkas? Raasuke oli selleks ajaks juba läinud? Kuidas tegemise alguse sai? Sinu initsiatiiv?

Jürgen Ligi

See ei olnud rahandusministri kõige suurem teema. Ei mäleta täpselt, millal.

Artur Talvik

Prioriteetide hulgas ei olnud?

Jürgen Ligi

Riigivaraosakond pidi selle küsimusega tegelema. Peavaluteemade hulka see ei kuulunud, peavaluteemasid oli aga kogu aeg. On 20 komisjoni, kuhu rahandusminister peab kuuluma. Ei mäleta. Osaluspoliitika suhtes hoiakud olid teada, edastasin need, inimesed koostasid materjale, kogu aeg ei istu asja juures, ju siis ei jõudnud minu ajal see valmis.

Artur Talvik

Tallinna Sadama puhul tegid ettepanekuid nõukogu liikmete suhtes, aga Eesti Energia nõukogusse sa määrasid liikmed?

Jürgen Ligi

Seltskond tegi mulle ettepaneku, keda mina võiksin määrata Tallinna Sadama nõukokku. Ma vaatasin, et hea küll, kui olete nii kokku leppinud. Aga Eesti Energia puhul jäi küll kõik minu määrata.

Artur Talvik

Mingit tagasisidet või suhtlust Tallinna Sadama nõukoguga pärast seda kui see määratud oli ka oli?

Jürgen Ligi

Tallinna Sadama puhul tulid üksikotsused valituskabinetti. Ma Tallinna Sadama teemal otse ei suhelnud. Mitteametlikult võis olla.

Artur Talvik

Kui tuli üksikotsusena, kas suhtlesid MKM-ga või nõukoguga?

Jürgen Ligi

Mitteametlikult suhtlesin. Kabinetis arutati: dividendi küsimused, arutati erinevaid küsimusi, nagu Botnica, suur teema oli praamid. Dividendi kontekst ikkagi oli peamine. Kas sadam saaks rohkem dividendi maksta, olid memod ja briifid jne.

Artur Talvik

Kas sellised tunnet ei olnud, et sama nõukogu oleks võinud mingi kindla aja tagant roteeruda? Nõukogu esimees istus üle kümne aasta nõukogus ja mõned liikmed vahetused valitsuse vahetumisega. Võimuvahetusega. Kas sellist mõtet ei tulnud, et kui samad inimesed liiga kauaks ühele kohale jäävad, kuigi me ei oska ka öelda, mis see optimaalne aeg oleks, et siis võivad erinevad asjad hakata juhtuma? Kombinatsioonis nõukogu-juhatus?

Jürgen Ligi

Mina jälle arvan, et see ei ole nii, et oled kaua ja siis hakkavad jamad. Mida kauemaks jääd, saad tohutu teadmise ja kogemuse, mis akumuleerub. Kas aga jamad hakkavad? See sõltub rikutuse astmest. Rikutud inimene saab jamaga ruttu hakkama. Korralik inimene ei tee seda. Olen näinud siin Riigikogus, et staaž annab professionaalsuse ja korralikkuse. Ka valitsuses olen näinud professionaale, kelle on pikk staaž.

Artur Talvik

Nõukogu liikmete soovitusliku tööperioodi tõi välja Raasuke.

Jürgen Ligi

See võib olla nii. Tagantjärele mul ka Seli suhtes vaimustust ei olnud. Seli oleks võinud selle valiku ise teha. Kirge tema hoidmiseks ei olnud, aga maha võtmiseni ka ei jõudnud, kuna ta tahtis nõukogus olla. See polnud minu vastutus.

Artur Talvik

Milline on Sinu arvamus sponsorpoliitikast?

Jürgen Ligi

Juhatuse ettepanekul otsustasime sponsorluse nõukogu kinnitada. Ma ei välista sponsorlust. Ma ei ole seda meelt, et sponsorlust keelata. Aga ma olen hästi kitsi. Keelu poolt ma ei ole. Eks ta tõstab ettevõtte mainet. Projekti raha nende (ettevõtete) poolt ei ole patt. Tõstab firma mainet. Aga minu jaoks mitte määral, mis selgelt piirab riigieelarve vahendeid. Ma pole täielikult keelu poolt olnud. Dividendid kõigepealt ja siis heategevus. Sadamas läks minu jaoks sponsorlus „kommijagamiseks“. Poliitika, mida kontrollib ka nõukogu- võiks olla. Puhtalt välistada sponsorlust ei ole mõistlik. Nt Swedbank panustab missioonitundest õigetes asjadesse. Seal ei ole nii, et igatüks saab. Mainekujundus jne Mitte nii, et olen abisaajate abistaja. Peab olema kaalutluse võimalus maksta sponsorluse korras.

Siim Kiisler

Kas pead õigeks, et Tallinna Sadam sponsoreeris Tartu Botaanikaaeda ja Tartu võimlemisklubi Jaanika?

Jürgen Ligi

Ma ei oska hinnata. Ma ei tea, mis toodi põhjenduseks. Ma ei ole üldkoosolek, ei ole nõukogu liige, seega ei oska hinnata. Kui on arusaadav sponsorluspoliitika, sponsorluse eelarve, siis – äkki ongi missioonivärk? Sadama logo, sotsiaalse vastutuse variant.

Siim Kiisler

Kui tihti Sa rahandusministrina ise Neinar Seliga kohtusid?

Jürgen Ligi

Mitte rohkem, kui kord kahe aasta jooksul. Seli mõjukus erakonnas, ka Ansipi peaministriks oleku ajal, ei olnud millegagi nähtav. Tartus võis olla Seli tegija. 12-13 aasta jooksul Tallinnas ei tea, et oleks tegija (erakonnas). Vähem kui 15 korda (kohtunud) viimase 15 aasta jooksul oleme ehk Seliga kohtunud.

Tartu teine asi. Väiksem linn, omad sidemed.

Valdo Randpere

Spordi sponsoreerimisest?

Jürgen Ligi

Süsteemiväline spordi rahastamine on paratamatu. Ei saa riiklikult rahastada ja teha otsuseid, et sellest (sportlasest) saab asja – võtame riigi palgale, sellest ei saa, sellele raha ei anna. Sadam ongi üks võimalus.

Peeter Ernits

Kas see, mis seal (sadamas) juhtus, mida peaks tegema, et neid asju välistada või vähemalt vähendada? Kolmnurgas juhatas – nõukogu - omanik?

Jürgen Ligi

Ei ole võimalik öelda, sest juhatuse liikmed on kriminaaluurimise all. Raske öelda. Kuid see, et see (korruptiivne tegevus) nii kaua kestis? Kuidas inimesed elasid nii uhkelt, üle oma võimete? Inimesed, kes suhtlesid nendega, pidid suhtlema, kuidas nad sellest aru ei saanud? Selle palga eest ei saa ju tenniseväljakut? Luksuslik elu. Inimlik risk on alati olemas. Sisekontrolli tegevus? Altkäemaks on varjatud asi. Nõukogu esimees oleks võinud märgata, aga kas ta oleks saanud midagi tõestada, on ise küsimus.

Valdo Randpere

Nende palgad on ju ametlikud.

Jürgen Ligi

Palgad ei olnud sellel (elatus) tasemel, mida nad elasid. Kapo vist hakkaski sellest pihta.

Siim Kiisler

Kas pead vajalikuks, et Kapo ülesannete hulka kuulub riigi äriühingutes toimunud kuritegude uurimine?

Jürgen Ligi

Kindlasti. Kunagi oli see väga loogiline jõudude jaotuse soov, et teeme politsei korrupsiooni uurimises pädevaks ja kaitsepolitsei on luure mõttes kaitse politsei. Aga kui praegu on nii, et kaitsepolitsei uurib ka riigi äriühingutes toimunud kuritegusid, siis ma seda ära ei võtaks. Nad on hästi hakkama saanud. Tobe on seda õigust ära võtta, kui selle muutuse käigus nõrgeneks korrupsioonivastane võitlus või see näeb halb välja, siis.... Mina oleksin maksuametile andnud teatud olukordades jälitusõiguse.

Artur Talvik

Aitäh

Üleskirjutuse koostanud

Üleskirjutuse üle vaadanud

Kaie Masing

Uurimiskomisjoni konsultant